



บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งขององค์ประกอบหนึ่งของหลักสูตร ซึ่งมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่จุดหมายตามหลักสูตรต้องการ (สังค อุทรานันท์ 2528:164, สุมิตร คุณานุกร 2518:76-78)

ความหมายของเนื้อหา

Carter V. Good (1973:567) ได้ให้ความหมายของเนื้อหาวิชา (Subject Content) คือ เนื้อหาของความรู้ที่จะนำไปสู่จุดหมายที่ต้องการ เช่น วิชาภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์และการเป็นพลเมืองดี

Smith, Stanley and Shores (1950:273-274) ได้อธิบายเนื้อหาวิชา (Subject Matter) ว่าเนื้อหาวิชาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมซึ่งประกอบด้วยหลักการ บรรทัดฐานทางสังคม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้คือเนื้อหา เช่นเดียวกับสถาบันทางสังคมคือครอบครัวนั้นไม่ใช่เนื้อหาวิชา แต่ความรู้ ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมในครอบครัวในสังคมนั้นเป็นเนื้อหาวิชา เช่นเดียวกับเครื่องกล เครื่องจักรไม่ใช่เนื้อหาวิชา แต่กลวิธีการใช้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต่างหากที่เป็นเนื้อหาวิชา

สมบัติ มหารศ (2519:199 อ้างจาก Buswell) กล่าวว่า เนื้อหาวิชา (Content) คือเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่โรงเรียนวางไว้และเป็นสิ่งที่นักเรียนต้องเรียน หรือกระบวนการที่นักเรียนต้องนำมาใช้

บันลือ พฤษะวัน (2524:59) กล่าวว่าเนื้อหา คือ "สิ่งที่กำหนดให้เรียน ซึ่งเป็นแนวทางก่อให้เกิดประสบการณ์และกิจกรรม ช่วยเหลือฝึกเด็กให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เด็กต้องการ สังคมต้องการ ชาติต้องการ"

สุมิตร คุณานุกร (2518:76) กล่าวว่าเนื้อหา (Content) คือเนื้อหาสาระของความรู้ ซึ่งรวมถึงประสบการณ์ของการเรียนรู้ด้วย

จากความหมายของเนื้อหาดังกล่าวสรุปได้ว่า เนื้อหาคือ เนื้อหาสาระของความรู้ และประสบการณ์ของการเรียนรู้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชีวิตที่ได้กำหนดไว้ เพื่อฝึกและพัฒนาผู้เรียนให้ไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

ประเภทของเนื้อหา

ในการแบ่งประเภทของเนื้อหานั้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้แบ่งประเภทของเนื้อหาออกเป็นหลายประเภทแตกต่างกันคือ Hilda Taba (อ้างถึงใน สมิตร์ คุณานุกร 2518: 78-80, สังกต อุทรานันท์ 2528:166) ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ประเภทคือ (1) เนื้อหาที่เป็นข้อมูล ข้อเท็จจริงเฉพาะที่แสดงถึงกระบวนการและทักษะ (Specific Facts and Processes) (2) เนื้อหาที่เป็นแนวความคิดพื้นฐานและหลักการเบื้องต้น (Basic Ideas) (3) ความคิดรวบยอด (Concepts) และ (4) ระบบความคิด (Thought System and Method of Inquiry) ส่วน Gagne' และ Briggs (อ้างถึงใน สังกต อุทรานันท์ 2528: 166) ได้แบ่งประเภทของเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนข้อมูลที่เป็นความรู้ เจตคติและทักษะ

สังกต อุทรานันท์ (2528:166-169) ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ประเภทคือ

1. ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา (Factual Information and Verbal Knowledge) ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง ข้อมูลหรือความรู้ที่ผู้เรียนอาจไม่เคยรู้หรือเข้าใจมาก่อน
2. ความคิดรวบยอดและหลักการ (Concepts and Principles) เป็นข้อมูลที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างถ่องแท้ โดยข้อมูลจะมีลักษณะซับซ้อนมากกว่า ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา ซึ่งจะมีข้อมูลหลายแง่หลายมุมและมีรายละเอียดของข้อมูลมากที่สุด
3. การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ (Problem Solving and Creativity) ซึ่งเป็นเรื่องของกระบวนการคิด (Process of Thinking) และฝึกให้เกิดความสามารถของสติปัญญา ซึ่งในการแก้ปัญหาหรือฝึกปฏิบัติงานต่าง ๆ นั้น เนื้อหาจะต้องเปิดโอกาสและฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่เป็นปัญหาและกระบวนการแก้ปัญหา ส่วนเนื้อหาประเภทความคิดสร้างสรรค์ เนื้อไม่จำกัดเฉพาะเนื้อหาในส่วนที่เป็นข้อมูลหรือกฎเกณฑ์ที่เป็นหลักตายตัวแต่เพียงอย่างเดียว
4. ทักษะทางกาย (Skills) ซึ่งเป็นความชำนาญคล่องแคล่วในทางกายโดยใช้ส่วนต่าง ๆ ของกล้ามเนื้อของร่างกาย ทักษะทางกายจะเกิดขึ้นได้จะต้องอาศัยความรู้ทางสติ-

ปัญญาประกอบด้วย เนื้อหาจึงเป็นความรู้พื้นฐานในส่วนที่เป็นข้อมูล ความคิดรวบยอด และหลักการซึ่งจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ

5. เจตคติและค่านิยม (Attitude and Values) เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการปลูกฝังอบรมสั่งสอนให้มีเจตคติและค่านิยมที่ดี

ธำรง บัวศรี (2504:19-20) ได้แบ่งเนื้อหาในแง่ของรายวิชาได้ 4 ประเภทคือ

1. ประเภทสามัญทั่วไป (General Subject Matter) ได้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และการปกครอง อันก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีและได้ปรับปรุงเป็นหมวดหมู่เป็นรายวิชา
2. ประเภทที่ต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะ (Specialized Subject) เป็นเนื้อหาที่บุคคลต้องเรียนรู้ เนื่องจากสภาวะการความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันจึงมีเนื้อหาเฉพาะสาขา
3. ประเภทเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงและหลักการต่าง ๆ (Descriptive Subject Matter) ได้แก่ข้อเท็จจริงในอดีต ปัจจุบัน เช่น กฎเกณฑ์ทฤษฎีต่าง ๆ
4. ประเภทที่เกี่ยวกับระเบียบแบบแผนและกฎข้อบังคับหรือพฤติกรรมที่สังคมยึดถือกันอยู่ (Normative Subject Matter) ได้แก่ข้อบังคับทางศีลธรรม จรรยา ซึ่งเป็นเนื้อหาที่แสดงถึงทัศนคติของกลุ่มบุคคล

ลำดับชั้นของเนื้อหา

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และ นิคม ทาแดง (2524:196 อ้างจาก Guilford และ Hoepfner) ได้กำหนดชั้นของเนื้อหาออกเป็น 4 ชั้นคือ

1. เนื้อหาเชิงรูปธรรม (Figural Content) คือข้อสนเทศซึ่งเป็นรูปธรรมที่รับได้ด้วยสัมผัสทั้ง 5 คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย
2. เนื้อหาเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Content) คือข้อสนเทศที่อยู่ในรูปของเครื่องหมายต่าง ๆ ซึ่งไม่มีความสำคัญในตัวเอง เช่น อักษร จำนวนตัวเลข โน้ตดนตรี และรหัสต่าง ๆ
3. เนื้อหาเชิงอรรถ (Semantic Content) คือข้อสนเทศในรูปของความหมายต่าง ๆ ซึ่งใช้อธิบายคำพูด ภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น เนื้อ พุทธบอล ฯลฯ

4. เนื้อหาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Content) คือข้อสนเทศที่เป็นภาษา ทำท่าทางในการแสดงปฏิกริยาสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยคำนึงถึงความรู้สึก ทัศนคติ ความต้องการ ความปรารถนา อารมณ์ ความตั้งใจ และความคิของผู้อื่นเป็นสำคัญ

การเลือกเนื้อหา

บันลือ พฤษะวัน (2521:129-131, 2524:59-60) กล่าวว่าเนื้อหามีความสำคัญ ต่อผู้เรียนมาก เป็นแนวทางที่จะช่วยหรือฝึกผู้เรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นในการเลือกหรือการกำหนดเนื้อหาจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียนมาก เนื้อหาที่ได้รับการเลือกหรือการกำหนดควรมีลักษณะดังนี้

1. เนื้อหาที่กำหนดนั้นควรจะต้องสอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิต ประสบการณ์ใกล้ตัวเด็ก สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. เนื้อหาจะต้องมีความต่อเนื่อง ความยากง่าย หรือใกล้ตัวเด็กขยายกว้างออกไป จดลำดับของเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัย โดยคำนึงถึงระดับสมอง ความสนใจ ความสามารถในการใช้สติปัญญา สมรรถวิสัยและการจดลำดับต่อเนื่องของเนื้อหา
3. ความเป็นเอกลักษณะในเอกภาพ (Diversity with Unity) คือมีเนื้อหาหลายเรื่องหลายตอนและเมื่อรวมกันแล้วก็มีจุดรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

Hilda Taba (อ้างถึงใน วิชัย วงษ์ใหญ่ 2525:20-21) และ Smith, Stanley and Shores (1950:279-284) ได้เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกันในการเลือกเนื้อหาว่า

1. เนื้อหาที่ถูกคัดเลือกนั้น มีความคงสภาพต่อการดำเนินชีวิต มีลักษณะเฉพาะของมันเอง และมีความสมดุลในธรรมชาติของวิชาคือ ทั้งด้านขอบข่าย ความกว้างและความลึก หรือไม่มากนักน้อยเพียงใด
2. เนื้อหานั้นเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ ต้องการ หรือสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต และปรับปรุงสังคมได้หรือไม่
3. เนื้อหานั้นสามารถหลอมรวมจากธรรมชาติของความรู้อื่น ๆ มีแนววิครมยอคที่ เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและแสดงถึงแนวหรือวิธีการที่จะแสดงความรู้ต่อผู้เรียนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525:19-20) ได้กล่าวว่าเนื้อหาที่เลือกมานั้นจะต้องพิจารณาให้ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาที่เลือกสรรมาจะชี้ให้เห็นลำดับของความรู้ว่าจะไรมาก่อนหลัง และแสดงบทบาทของความรู้ที่แตกต่างกัน โดยเนื้อหาที่คัดเลือกมานั้นจะต้องประกอบด้วย สังกัปพื้นฐาน (Basic Concept) แนวคิดที่สำคัญ (Main Ideas) ซึ่งจะเป็พื้นฐานที่แสดงให้เห็นความแตกต่างของธรรมชาติวิชา เป็นศูนย์รวมของการพิจารณา คัดเลือกความรู้ และเสนอแนวคิดว่าจะให้ความรู้แก่ผู้เรียนด้วยวิธีอย่างไร อันแนวคิดที่สำคัญนี้จะบ่งบอกถึงลักษณะร่วมของความรู้และวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้รวมอยู่ด้วย และส่วนประกอบสุดท้ายก็คือ เนื้อหาที่มีลักษณะเฉพาะ (Specific Content) ซึ่งได้แก่ ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง การแสดงรายละเอียดและหัวข้อเฉพาะ ซึ่งจะส่งแนวคิดในการสืบค้นให้คิดค้นต่อไป

เกณฑ์การเลือกเนื้อหา

Duane (อ้างถึงใน สมบัติ มหารศ 2519:199-201) ได้เสนอหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกเนื้อหาว่า เนื้อหาที่ได้รับการคัดเลือกนั้นจะต้องมีลักษณะดังนี้คือ ความเป็นสากลของเนื้อหา ก่อให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน มีผลที่พึงได้ สนองต่อความต้องการ ส่งเสริมหลักการพัฒนาตนเอง มีความง่ายเหมาะสม มีความเสมอภาคและเหมาะสมกับนโยบายของชาติ ศาสนา และเพศศึกษา และ Zais (1976:342-347) ได้เสนอเกณฑ์การเลือกเนื้อหา คือ มีความสำคัญ (Significance) เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต (Utility) อยู่ในความสนใจของผู้เรียน (Interest) และพัฒนาความเป็นมนุษย์ (Human Development) ซึ่งสอดคล้องกับ Nicholl และ Nicholls (1972:51-53) ที่ได้เสนอเกณฑ์การเลือกเนื้อหาว่า เนื้อหาที่ถูกเลือกนั้นจะต้องมีความเที่ยงตรง ความจริงแน่นอน (Validity) มีความสำคัญ (Significance) ซึ่งควรคำนึงถึงการเรียน ความคิดพื้นฐาน ความคิดรวบยอด และหลักการเรียนรู้ด้วย เนื้อหานั้นจะต้องอยู่ในความสนใจของผู้เรียน (Interest) และมีความสามารถในการที่จะเรียนรู้ (Learnability) และ Hilda Taba (1962:265-289) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาที่ครอบคลุมเกณฑ์การเลือกเนื้อหาของนักการศึกษาทั้ง 3 ท่านที่ได้กล่าวมาแล้วดังนี้

1. ความถูกต้องและความสำคัญของเนื้อหา (Validity and Significance of Content)

2. ความเหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม (Consistency with Social Realities)
3. มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึก (Balance of Breadth and Depth)
4. สามารถที่จะตอบสนองต่อจุดหมายทางการศึกษา (Provision for wide range of Objectives)
5. เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน และสามารถปรับปรุงประสบการณ์ของผู้เรียนได้ (Learnability and Adaptability to experiences of Students)
6. เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (Appropriateness to the needs and interests of the students)

นอกจากนั้น อารัง บัวศรี (2504:23-24) ได้เสนอหลักที่ไม่ควรนำมาใช้ในการเลือกเนื้อหาคือ

1. หลักเกี่ยวกับทฤษฎีการศึกษาแบบวินัยและจิตวิทยาการฝึกสมอง (Doctrine of Formal Discipline and Faculty Psychology) ซึ่งเน้นเนื้อหาวิชามาก ๆ เท่านั้นที่จะฝึกสมองได้ เน้นความสามารถทางสติปัญญา ไม่ใส่ใจว่าเนื้อหานั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตหรือไม่
2. หลักเกี่ยวกับความคิดของบุคคลในกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ (Criterion of Special Group Interest) ซึ่งเน้นผู้ตัดสินใจและเลือกเนื้อหาเพียงกลุ่มเดียว เพื่อให้มีความสำคัญต่อเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่งโดยเฉพาะ
3. หลักเกี่ยวกับชนมประเพณีที่มีมาแต่เดิม (Criterion of Social Heritage) คือการยึดเนื้อหาเดิมโดยไม่เปลี่ยนแปลง เพราะคิดว่าเนื้อหานั้นมีมาแต่เดิม
4. หลักเกี่ยวกับการสอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อในชั้นที่สูงขึ้น หรือในมหาวิทยาลัย (Criterion of Entrance Examination) เป็นการเลือกเนื้อหาที่คิดว่าสถาบันหรือโรงเรียนที่จะศึกษาต่อนั้นกำหนดเนื้อหาการสอบอย่างไร แล้วก็จัดเนื้อหาตามนั้น ซึ่งทำให้เกิดผลเสียคือโรงเรียนกลายเป็นเครื่องมือของสถาบันที่สูงกว่า จุดหมายของโรงเรียนเปลี่ยนไป การสอนจำกัดอยู่ในวงแคบ เด็กไม่ได้รับการศึกษาเท่าที่ควร

วิธีพิจารณาการเลือกเนื้อหา

สมิทร คุณานุกร (2518:90-95) และ สังกัด อุทรานันท์ (2528:172-174) ได้เสนอวิธีการที่ตรงกันเพื่อใช้ในการพิจารณาเลือกเนื้อหา คือ

1. วิธีการใช้ความคิดเห็นพิจารณาตัดสิน (Judgemental Procedure) โดยคณะพัฒนาหลักสูตรหรือคณะผู้พิจารณาคัดเลือกเนื้อหาคือจะร่วมตัดสินใจว่าเนื้อหาใดควรบรรจุและจัดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียน
2. วิธีการใช้การทดลอง (Experimantal Procedure) เป็นวิธีการทดลองในภาคสนาม (Field Experimantal) โดยการนำเนื้อหานั้นกำหนดสอนในสถานการณจริงและภายใต้ขอบเขตจำกัด
3. วิธีการใช้การวิเคราะห์ (Analytical Procedure) โดยทำการวิเคราะห์กิจกรรม ผลการปฏิบัติงาน ข้อมูลตลอดจนข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ชำนาญในศาสตร์นั้นๆ จากเอกสารต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ จากการสังเกตและการปฏิบัติการ
4. วิธีการใช้ความคิดเห็นส่วนรวม (Consensual Procedure) โดยการรวบรวมความคิดเห็นจากบุคคลต่าง ๆ หลาย ๆ อาชีพ ที่มีความคิดเห็นต่อเนื้อหาโดยการใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แล้วรวบรวมความคิดเห็น อภิปรายกลุ่มย่อย หรือการใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)

สำหรับการพิจารณาเลือกเนื้อหาของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นั้นได้ใช้วิธีการใช้ความคิดเห็นส่วนรวมจากผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ (กิริติ ศรีวิเชียร ใน สมิทร คุณานุกร บรรณาธิการ 2520:19)

สมนึก ลิ้มทอง และ ชาศรี อายุวัฒน์ (2522:153) กล่าวว่าเนื้อหามีความสำคัญมาก การจัดเนื้อหาอย่างมีระบบและถูกต้องตามหลักการ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น และเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างสูงสุด ซึ่ง สมิทร คุณานุกร (2518:102-103) และ สังกัด อุทรานันท์ (2528:175) ได้เสนอแนวทางที่สอดคล้องกันในการจัดเนื้อหาว่า ควรจัดลำดับเนื้อหาจากง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก จากสิ่งที่ไม่ซับซ้อนไปสู่สิ่งที่มีความซับซ้อน เรียงเนื้อหาที่เป็นรูปธรรมไปสู่นามธรรม เรียงจากส่วนรวมก่อนส่วนย่อย จัดจากสิ่งที่เป็นพื้นฐานก่อนสิ่งที่เป็นความรู้ขั้นสูง เรียงตามลำดับเวลาให้เห็นความต่อเนื่องจะเป็นอดีตมา-หาปัจจุบัน หรือปัจจุบันไปหาอดีตก็ได้ และจัดลำดับตามความจำเป็นที่จะเรียนก่อนหลัง

Hilda Taba (1962:292-309) ได้เสนอหลักการจัดลำดับเนื้อหา ดังนี้

1. ความต่อเนื่องของเนื้อหา (Providing for Cumulative Learning)
2. มีบูรณาการ (Providing for Integration)
3. มีความเหมาะสมกับรูปแบบของหลักสูตร (Typical attempts to unify the Curriculum)
4. เหมาะสมกับหลักการของตรรกศาสตร์และจิตวิทยา (Combining the Logical and Psychological Requirements)
5. การตัดสินใจ พิจารณาจุดรวมของความสนใจในเนื้อหา (Determining the Focus)
6. เหมาะสมต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอน (Providing Variety in Modes of Learning)

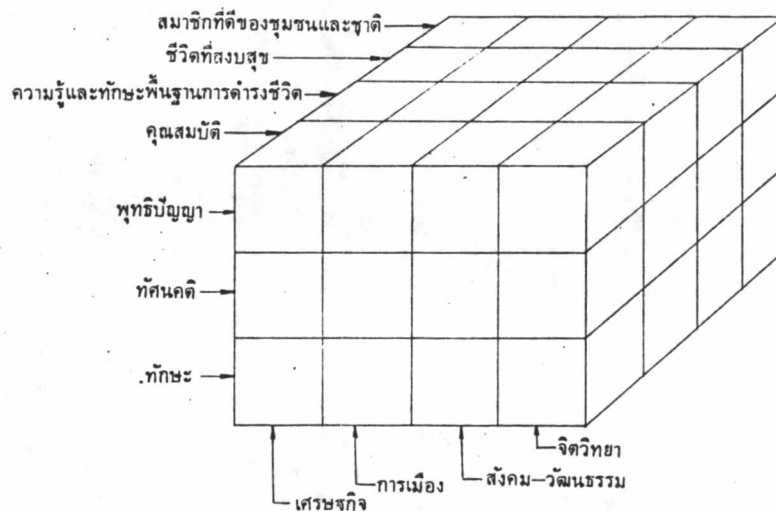
Smith, Stanley and Shores (1950:321-332) ได้เสนอหลักการจัดเนื้อหา ให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น เรียนว่าควรพิจารณาถึง วุฒิภาวะของผู้เรียน (Maturation) ประสบการณ์ของผู้เรียน (Experiential Background) อายุสมองและอายุจริงของผู้เรียน (Mental Age) ความสนใจของผู้เรียน (Interest) มีประโยชน์ต่อผู้เรียน (Usefulness) และมีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยและชั้นของผู้เรียน (Difficulty)

เกณฑ์การเลือกเนื้อหาของหลักสูตรประถมศึกษา

สวัสดี จงกล (เอกสารประกอบการสอนวิชาการพัฒนาหลักสูตร:21) กล่าวถึงเกณฑ์การเลือกเนื้อหาของหลักสูตรประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. เกณฑ์ที่สืบเนื่องจากการพิจารณาจุดหมายของหลักสูตร





แผนภูมิแสดงที่มาแห่งจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา 2521

จุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา เกิดจากการศึกษาค้นคว้า รวบรวมปัญหาและความต้องการของคนไทย จากเอกสารต่าง ๆ ว่ามีข้อบกพร่องอะไรบ้างที่ควรแก้ไข สิ่งใดบ้างที่จำเป็นต้องสร้างเสริมโดยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม แล้วจึงกำหนดเป็นจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น 4 หมวดคือ คุณสมบัตินี้ที่ต้องการเน้น ความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ชีวิตที่สงบสุข และสมาชิกที่ดีของชุมชน (ธีรยุทธ์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา 2524:11-13) ดังนั้นเกณฑ์การเลือกเนื้อหาจึงพิจารณาจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษาเป็นหลัก

2. เกณฑ์สืบเนื่องจากหลักการของหลักสูตรประถมศึกษา ซึ่งหลักสูตรประถมศึกษาได้กำหนดหลักการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2525:๗) คือเป็นการศึกษาเพื่อปวงชน มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต และมุ่งสร้างเอกภาพของชาติโดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสที่จะจัดหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับความต้องการได้

จากหลักการของหลักสูตรประถมศึกษาดังกล่าว สวัสดิ์ จงกล (เอกสารประกอบการสอนวิชาพัฒนาหลักสูตร:21) จึงได้สรุปเกณฑ์การเลือกเนื้อหาของหลักสูตรดังนี้

ก. ความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและสังคม
 ข. การขยายตัวทางวิชาการ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับการ
 แสวงหาความเข้าใจในความคิดรวบยอด

- ค. ประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการดำรงชีวิต
- ง. คุณภาพและความเหมาะสมของความหลากหลายในเอกภาพ
- จ. การธำรงรักษาสถาบันเอกลักษณ์และความมั่นคงของชาติ

สุนทร สุนันท์ชัย (2518:6 อ้างถึงใน ธำรง ชูทัพ 2521:27-28) ได้กล่าวถึง
 แนวคิดของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาที่ได้เสนอหลักการเกี่ยวกับหลักสูตร
 กลางและหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเน้นทางด้านเนื้อหาของหลักสูตรประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. เนื้อหาของหลักสูตร จะต้องมีส่วนหนึ่งที่ทุกคนจะต้องเรียนเหมือนกันในสาระ
 สำคัญเพื่อความเป็นไทยร่วมกัน และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อีกส่วนหนึ่งเป็นส่วนที่แต่ละคนมี
 โอกาสเรียนแตกต่างกันให้เหมาะสมกับความสนใจ อุบิสัยและเหมาะสมกับความต้องการของ
 ท้องถิ่น
2. เนื้อหาของหลักสูตรที่กำหนด ควรมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่จะมีคุณประโยชน์
 ระยะยาวเป็นหลัก และสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
 มาประกอบกัน เนื้อหาควรจะถูกฝังให้ผู้เรียนรักท้องถิ่น ถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องบำรุงรักษา
 รู้จักใช้ สงวนและทะนุบำรุงทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เนื้อหาควรมุ่งให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ
 ชอบและรู้สึกว่าคุณมีภาระหน้าที่ต่อสังคม ผลประโยชน์ของตนขึ้นอยู่กับส่วนรวมโดยเฉพาะท้องถิ่น
 ของตนเอง
3. เนื้อหาของหลักสูตรควรจะทำให้ผู้เรียนสามารถรักษา ถิ่นทอดและปรับปรุง
 ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นให้เหมาะสมกับความจำเป็นของกาลสมัย เนื้อหาควรมุ่งให้ผู้
 เรียนสามารถค้นพบความหวังในท้องถิ่น สามารถนำความรู้ไปใช้ในการปรับปรุงการประกอบ
 อาชีพและเศรษฐกิจของท้องถิ่นให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น
4. เนื้อหาของหลักสูตรควรมีความรู้เบื้องต้นทางการเกษตรที่อ้างหลักวิทยาศาสตร์
 ที่ผู้เรียนได้มีโอกาสปฏิบัติทดสอบจริง ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิต

การจัดเนื้อหาในหลักสูตรประถมศึกษา

หลักสูตรศึกษามุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้ และมวลประสบการณ์ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ซึ่งประกอบด้วย 5 กลุ่มประสบการณ์ คือกลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ โดยหลักสูตรศึกษาดูถูกสร้างขึ้นมาจากหลักของการบูรณาการ (สมิทร คุณานุกร ใน สมิทร คุณานุกร บรรณาธิการ 2520:44) ในการจัดเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ของหลักสูตรนั้น จะยึดถึงวัยวุฒิและระดับประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นเกณฑ์ โดยจัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับหลักจิตวิทยาพัฒนาการของเด็กไทยและคนไทย คำนึงถึงความต้องการในชีวิตจริง และความพิสดารกว้างขวางของวิทยาการในโลกปัจจุบัน เนื้อหาในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดไว้ในหลักสูตรศึกษานั้น ไม่แยกเป็นหมวดหรือรายวิชา เพราะความรู้และมวลประสบการณ์ที่จัดไว้ในหลักสูตรที่ผู้เรียนต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและชีวิตจริงนั้น เป็นไปในลักษณะ เบ็ดเสร็จหรือสำเร็จรูปในตัว การจัดเนื้อหาออกเป็นหมวดหรือรายวิชาจึงไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ดังนั้นหลักสูตรศึกษาดูจึงจัดเนื้อหาส่วนหนึ่งเป็นแบบบูรณาการเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ แล้วนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขตามสมควรแก่สภาพ (ธีระ รุญเจริญ 2525:37 ศรีสุภา จริยากุล 2523:91) และกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นกลุ่มประสบการณ์หนึ่งที่ได้บูรณาการเนื้อหาทั้งหมดให้ผสมกลมกลืนกัน โดยได้จัดเนื้อหาเป็นหน่วยและเชื่อมโยงเนื้อหาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกันและสัมพันธ์กันมาจัดเป็นหน่วยประสบการณ์ (สุนทร อมรวิวัฒน์ ใน สมิทร คุณานุกร บรรณาธิการ 2520:113; 2525:319)

ความหมายของบูรณาการ

Carter V. Good (1945:292) ได้ให้ความหมายของบูรณาการ (Integration) คือขบวนการหรือการฝึกหัด โดยการรวมวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ให้อยู่ในรูปลักษณะของโครงการหรือกิจกรรมเดียว เช่น การเรียนเรื่องคลองปานามา ก็จะรวมวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลป ภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ เข้าไปในการเรียนด้วย

เปลื้อง ณ นคร (2521:25) ได้ให้ความหมายบูรณาการในทางการศึกษา หมายถึง การจัดการเรียนการสอนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้มิวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้รวมอยู่ด้วยกัน โดยให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันตลอดทั้งเรื่อง หรือสรุปง่าย ๆ ก็คือการรวมวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันนั่นเอง

สุมน อมรวิวัฒน์ (2525:322) ให้ความหมาย บูรณาการ หมายถึง "การนำประสพ-การณต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อชีวิตมาสัมพันธ์กันอย่างผสมกลมกลืนได้สัดส่วน มีความสมดุลและสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ ทำให้ชีวิตมีความสุข"

สุมิตร คุณานุกร (ใน สุมิตร คุณานุกร บรรณาธิการ 2520:42) ได้อธิบายความ-หมาย บูรณาการ หมายถึง การทำให้สมบูรณ์ การทำให้เต็ม หน่วยบูรณาการจึงหมายถึงหน่วยความรู้ที่เต็มสมบูรณ์ ซึ่งคำว่าเต็มสมบูรณ์ก็คือ ความรู้เหล่านั้นได้ถูกรวบรวม และประมวลมารวมกันเข้าได้ภายในหน่วยเดียวกัน และความรู้เหล่านั้นจะช่วยให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงจุดหมายของหน่วย นอกจากนั้นหน่วยบูรณาการยังช่วยสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงของการใช้ความรู้ในชีวิตจริงอีกด้วย เพราะการแก้ปัญหาในชีวิตจริงของผู้เรียนนั้น ต้องอาศัยความรู้จากหลาย ๆ วิชานำมาผนวก ผสมผสานและสัมพันธ์กัน ไม่ได้ใช้ความรู้จากวิชาใดวิชาหนึ่งมาแก้ปัญหา

กรมวิชาการ (2521 อ้างถึงใน สุมน อมรวิวัฒน์ 2525:322) ได้อธิบายความหมาย บูรณาการ คือการหลอมรวมหรือผสมผสานเรื่องที่มีจุดประสงค์ ความคิดหลัก ทักษะและกระบวนการอย่างเดียวกันหรือสอดคล้องกันไว้เป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่เหมาะสมกับวัย ประสบการณ์ความสามารถและสะดวกต่อการนำความคิด ทักษะและกระบวนการไปประยุกต์ใช้อีกต่อไป

สมพงษ์ พละสุรย์ (2521:20) ได้ให้ความหมาย หลักสูตรที่บูรณาการคือ "หลักสูตรที่จัดมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้ครบถ้วนตามความจำเป็นแห่งชีวิต ด้วยสัดส่วนที่พอเหมาะพอดี และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ"

✓ จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า บูรณาการ คือ การหลอมรวมความรู้และมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ให้ผสมกลมกลืนกันได้อย่างได้สัดส่วน มีความสมดุลเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และมวลประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามอัธยาศัย

ในการทำหลักสูตรแบบบูรณาการนั้น วิชัย ราษฎร์ศิริ (2524:109) และ สุมิตร คุณานุกร (ใน สุมิตร คุณานุกร บรรณาธิการ 2520:32-40) ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของการจัดทำหลักสูตรเพื่อให้นักเรียนเกิดบูรณาการว่า ในสมัยแรก ๆ การสอนวิชาต่าง ๆ นั้นแยกสอนเป็นวิชาไม่เกี่ยวข้องกันเช่น สอนอ่านไทย คัดไทย หรือพลศึกษา เป็นต้น ต่อมานักการศึกษา

เห็นว่าวิชาแต่ละวิชานั้นมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกันอยู่มาก จึงได้พยายามผสมผสานให้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ บูรณาการมากขึ้นตามลำดับคือ จัดทำเป็นหลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชา (The Correlated Curriculum) ต่อจากนั้นก็ทำเป็นหลักสูตรแบบหมวดวิชา (The Broadfields Curriculum) แต่หลักสูตรทั้ง 2 แบบ ก็ประสบปัญหาคือ มีข้อจำกัดในด้านตัวครูผู้สอนและลักษณะของธรรมชาติแต่ละวิชา จึงพยายามทำหลักสูตรให้เกิดบูรณาการมากขึ้นกว่าเดิมไม่ใช่แต่เพียงจัดทำเป็นกลุ่มวิชาเท่านั้น ดังนั้นในการทำหลักสูตรให้เกิดบูรณาการจึงได้แบ่งหลักสูตรออกเป็น 2 ตอนใหญ่คือ

1. ตอนแรกเรียกว่าวิชาแกน (Central Core) ซึ่งมุ่งให้เกิดบูรณาการโดยตรง ซึ่งมีลักษณะของวิชาแกนคือ (1) บังคับเรียนสำหรับทุกคน (2) กำหนดเรื่องเรียนที่เป็นจุดสนใจร่วมกันให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เช่น เรื่องตัวเรา โรงเรียน สิ่งแวดล้อม เป็นต้น และ (3) ลักษณะสุดท้ายคือ ครูและนักเรียนวางแผนพิจารณาเรื่องที่เรียนร่วมกันเพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์และสภาพของท้องถิ่น ซึ่งวิชาแกนมี 5 ประเภทด้วยกันคือ แกนที่เป็นหัวเรื่อง แกนที่เป็นปัญหา แกนที่เป็นกิจกรรม แกนที่เป็นความคิดรวบยอด และแกนที่เป็นค่านิยม

2. ตอนที่สองเป็นวิชาต่าง ๆ ที่มุ่งให้เกิดความรู้ทักษะและทัศนคติแต่ละวิชาเพื่อให้เกิดความชำนาญในวิชานั้น (Subject Mastery) เป็นพิเศษ เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ พลศึกษา ศิลปะศึกษา ดนตรี-นาฏศิลป์ วิชาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

สมิทร คุณานุกร (ใน สมิทร คุณานุกร บรรณาธิการ 2520:46) กล่าวว่าในหลักสูตรใด ๆ ก็ตาม เนื้อหาบางส่วนสามารถจัดเป็นอยู่ในลักษณะบูรณาการหรือเป็นหน่วยบูรณาการได้ แต่เนื้อหาบางส่วนก็จัดไม่ได้และ บันลือ พฤษะวัน (2521:4) กล่าวว่าลักษณะของหน่วยบูรณาการจะประกอบด้วยคุณลักษณะ 2 ประการคือ

1. ลักษณะของแกนวิชา จะต้องมีความผสมผสานผูกพันกันเป็นอันดีของแกนวิชาเองหรือประสานสัมพันธ์ (Inter-related Program) คือไม่มีการแบ่งแยกเนื้อหาเฉพาะ เช่น สังคมศึกษาก็ไม่แบ่งเป็นหน้าที่-ศีลธรรม เป็นต้น

2. ลักษณะของการผสมผสานระหว่างกลุ่มวิชาแกนกับวิชาอื่นที่มีในหลักสูตร (Integrated Program) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยง ผสมผสานของแกนวิชาอื่น ๆ ได้ครบถ้วนทุกกลุ่มวิชาในหน่วยเดียวกันได้คือ

ลักษณะของบูรณาการที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรประถมศึกษา มี 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรก เป็นลักษณะที่เนื้อหาไม่จัดแยกเป็นรายวิชา แต่จะจัดรวมเป็นกลุ่มประสบการณ์ เช่น กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เป็นต้น ลักษณะที่สองคือลักษณะที่จัดเนื้อหา ของวิชาต่าง ๆ รวมกันเข้าเป็นหน่วยเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาสำคัญ ๆ ในชีวิต เช่น หน่วยสิ่งมีชีวิต หน่วยชีวิตภายในบ้าน เป็นต้น (สุภกัญญา สุจริตจิตร 2522:43-44) ซึ่ง สุนน อมรวิวัฒน์ (2525:323) ได้ให้ความหมายของ หน่วย ว่า "หน่วยเป็นการจัดประมวลเนื้อหา แนวคิด กิจกรรมและสื่อที่ทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ เจตคติ และพฤติกรรมอันพึงประสงค์ เน้น การแก้ปัญหาและการปรับตัวในชีวิตประจำวัน" และลักษณะของหน่วยนั้นตอบสนองจุดหมายของ หลักสูตร เพราะหน่วยมีลักษณะที่มีเอกภาพและสมบูรณ์ในตัวเอง เกิดขึ้นจากความต้องการของ ผู้เรียนและสังคม ครอบคลุมหลายลักษณะวิชา สามารถใช้แนวคิดใหม่ในการจัดกิจกรรมการ เรียน ทำให้คล่องตัวในการจัดเนื้อหาและกิจกรรม เน้นประสบการณ์ชีวิต สนองความสนใจ ใฝ่รู้และความสามารถของนักเรียน ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างเต็มที่ คำนึงถึงพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน เน้นการแก้ปัญหา ส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม ครู และนักเรียนได้มีโอกาสวางแผนร่วมกัน (สุนน อมรวิวัฒน์ 2525:324 อ้างจาก แชนนา, พอตเตอร์ และ แสกกาแมน 1963) และกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตก็มีลักษณะการจัด ประสบการณ์และเนื้อหาเป็นหน่วย ซึ่ง สมบัติ มหารศ (2519:202) ได้กล่าวถึง หลักการจัด เนื้อหาแบบหน่วยว่า แบ่งได้ 4 ประเภทคือ

1. เนื้อหาวิชาแบบหน่วยซึ่งเป็นการรวมเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน โดยมีการเตรียม การไว้ล่วงหน้า
2. ขบวนการของหน่วย เป็นการจัดขึ้นโดยการร่วมมือกันระหว่างครูและนักเรียน โดยการกำหนดแนวทางเนื้อเรื่องและวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นหน่วยที่ ไม่มีการเตรียมการล่วงหน้า
3. แหล่งที่มาของหน่วย ซึ่งได้มาจากเนื้อเรื่องสามัญที่ประกอบจากแนวคิดหลาย ๆ ประการ วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมเสนอแนะในการเรียนการสอนเป็นไปอย่างกว้างขวาง
4. หน่วยการสอน คือสิ่งที่ได้เลือกแล้วว่าถูกต้อง โดยอาศัยแนวทางจากแหล่ง ของหน่วยตามข้อที่ 3

✓ จากหลักการของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ที่ระบุว่า เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน ความรู้และประสบการณ์ทั้งหมดมีลักษณะเบ็ดเสร็จในตัวเอง มุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้และมุ่งสร้างเอกภาพของชาตินั้น หลักสูตรประถมศึกษา จึงถูกสร้างขึ้นมาจากหลักของการบูรณาการ ซึ่งมีการบูรณาการในระดับต่าง ๆ ของหลักสูตรดังนี้

1. ระดับหลักสูตร โดยจัดทำหลักสูตรเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น
2. ระดับแผนการสอน โดยในการทำแผนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 นั้น พยายามทำให้บูรณาการกันมากที่สุดในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ซึ่งกำหนดเป็นเรื่อง ๆ โดยใช้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นแกน ซึ่งคนทั่วไปมักเรียกว่าแผนบูรณาการ
3. ระดับการสอน คือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงเพื่อให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น
- ✓ 4. ระดับการนำไปใช้ โดยมุ่งให้นักเรียนที่เรียนจบแล้วนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนการสอนไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและมีความสุขตามอัธยาศัย (วิชัย ราษฎร์ศิริ 2524:110)

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นกลุ่มประสบการณ์หนึ่งในหลักสูตรประถมศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มการเรียนรู้ที่ต้องการให้นักเรียนได้รู้ถึงปัญหาและกระบวนการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ทางค่านิยม ประชากร การเมือง การปกครอง สังคม ศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การติดต่อสื่อสาร ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้นำเอาประสบการณ์เหล่านี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี (กระทรวงศึกษาธิการ 2525:127)

จุดประสงค์ทั่วไปของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตคือ

1. ให้มีความเข้าใจพื้นฐานและปฏิบัติตนได้ถูกต้องเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทางร่างกายและจิตใจทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม
2. ให้มีความรู้พื้นฐานและความสามารถพอที่จะดำรงชีวิตได้

3. ให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้
4. ให้สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เทคโนโลยีและทางสังคม
5. ให้มีความเข้าใจ เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามขอบเขตแห่งเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น
6. ให้เข้าใจหลักการของการอยู่ร่วมกันในสังคม และสามารถปฏิบัติตามหลักการที่ตนเชื่อมั่นได้
7. ให้รู้จักหลีกเลี่ยงยาเสพติด
8. ให้ภาคภูมิใจในความเป็นไทย และความเป็นเอกราชของชาติ

(กระทรวงศึกษาธิการ 2525:127)

ดังนั้นกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจึงเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มีแนวทางและจุดหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ต้องการให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขตามอัตภาพทั้งในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เทคโนโลยีและทางสังคม กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจึงจัดโครงสร้างเนื้อหา ออกเป็นหน่วยและมีลักษณะบูรณาการโดยเนื้อหาบางส่วนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น ใต้นำเนื้อหาบางส่วนของกลุ่มประสบการณ์อื่นคือ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ มารวมกันเข้าในลักษณะบูรณาการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2523:8; กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะวิชาครุศาสตร์ภาควิชาหลักสูตรและการสอน ม.ป.ป.:5; สุนน อมรวิวัฒน์ 2526:14) โดยกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมุ่งเปลี่ยนแปลงและสร้างเสริมชีวิตไปในแนวทางที่พึงประสงค์ ซึ่งได้กำหนดลักษณะชีวิตที่ควรสร้างเสริมได้ 4 ด้านคือ

1. ชีวิตที่อยู่รอด มุ่งสร้างประสบการณ์ที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์รอดพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ
2. ชีวิตที่อยู่ดี มุ่งสร้างประสบการณ์ที่ช่วยให้ชีวิตมีหลักฐานมั่นคงขึ้น ให้ผู้เรียนมีแนวทางในการประกอบอาชีพ รู้จักการผลิต การใช้ การทำมาหากิน การออมทรัพย์และสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและทางสังคม
3. ชีวิตท่ามกลางสภาพแวดล้อม มุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติจะช่วยให้ชีวิตพัฒนาไปด้วยดี ปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพและความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและเทคโนโลยีสื่อสารเหล่านั้นจะช่วยชีวิตมีความสุขได้

4. ชีวิตที่มีหลักการ มุ่งเน้นถึงหลักการและคุณธรรมในการดำรงชีวิตที่เรียกว่าวัฒนธรรมความภาคภูมิใจในชีวิตไทย สร้างศรัทธาและความเชื่อในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สร้างความสนใจและความรับผิดชอบในหน้าที่ของพลเมืองไทย (สุนน อมรวินิจฉัย 2525:319)

อย่างไรก็ตาม ลักษณะของชีวิตที่ควรสร้างเสริม 4 ด้านดังได้กล่าวมาแล้วนั้น บันลือ พุกกะวัน (2524:72) มีความเห็นว่าควรเพิ่มเติมอีก 1 ด้านคือ "ให้สามารถที่จะช่วยกันปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ให้ดีขึ้น"

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีลักษณะเฉพาะ จึงจำเป็นต้องจัดแยกเป็นกลุ่มประสบการณ์หนึ่งต่างหาก โดย สุนน อมรวินิจฉัย (2526:17-18) ได้อธิบายเหตุผลว่า

1. การดำเนินชีวิตของบุคคลจำเป็นต้องรู้และเข้าใจลักษณะ สภาพความต้องการ และความเปลี่ยนแปลงของตนเองและสิ่งแวดล้อม กลุ่มประสบการณ์นี้จึงมีเนื้อหาที่ทำให้ชีวิตอยู่รอด อยู่ดี ปรับตัวได้ และมีหลักการ

2. เนื้อหาจัดเป็นหน่วยและบูรณาการ โดยเนื้อหาจะเริ่มจากตัวนักเรียนและขยายขอบข่ายกว้างออกไปอย่างเหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ในชีวิตจริง

3. เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่เน้นทักษะและกระบวนการที่จำเป็นต่อการแก้ปัญหาชีวิต ผู้เรียนต้องได้รับการฝึกทักษะวิทยาศาสตร์ ทักษะทางสังคม การปรับตัว การตัดสินใจ การเลือกการวินิจฉัยความถูกต้อง เพื่อให้สามารถคิดเป็น คิถุญ และปฏิบัติได้

4. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เน้นการสร้างสุขนิสัยที่ดีและเจตคติที่ดีต่อตนเอง สังคมและความเป็นไทย

5. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มีขอบข่ายกว้างขวาง และยืดหยุ่นตามประสบการณ์และเหตุการณ์ในท้องถิ่น จึงเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่สามารถใช้เป็นแกนกลางที่จะสัมพันธ์กลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ เข้าด้วยกันได้เป็นหลักสูตรหรือแผนบูรณาการ

เหตุผลการใช้ชื่อกลุ่มประสบการณ์นี้ว่ากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น สมพงษ์ พละสุรย์ (2521:15) ได้แปลความหมายว่ากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตคือ "สร้างขึ้นแล้วเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในชีวิตอย่างเพียงพอแก่การที่จะอยู่ในสังคม" จึงใช้ชื่อเช่นนี้ ซึ่งสอดคล้องกับ บันลือ พุกกะวัน (2521:190, 2525:4) ที่ได้แสดงความคิดเห็นและข้อสังเกต

ต่อกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตว่าเป็นกลุ่มประสบการณ์เดียวที่ใช้ชื่อตรงกับเจตนารมณ์และจุดหมายของหลักสูตร โดยมุ่งฝึกฝนอบรมให้ผู้เรียนสามารถนำเอาประสบการณ์และกิจกรรมทั้งหลายที่เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง และตีความหมายการใช้ชื่อกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตว่าเป็นชื่อที่ให้ความหมายได้กว้างขวางมากที่สุด ครอบคลุมถึงกิจกรรมกิจวัตร สิ่งที่ประสบและคุ้นเคยทั้งหมด ฉะนั้นในหลักสูตรประถมศึกษาชั้นนั้นน่าจะมีกลุ่มวิชาเดียวกันเพียงพอแล้ว

เนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

จากผลของการวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2503 เมื่อปี พ.ศ.2517 พบว่าวิชาสังคมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย วิชาหน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่สำคัญวิชาหนึ่งในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2503 นั้น มีเนื้อหาไม่ครอบคลุมเรื่องของเศรษฐกิจ ประชากร วัฒนธรรมและการเมืองจึงไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนได้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมปัจจุบัน ดังนั้น จึงได้มีการจัดเนื้อหาใหม่ให้เป็นสายวิทยาการ เรียกว่า กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (Life Experience) ขึ้น เพื่อให้สามารถสนองตอบความต้องการและพัฒนาผู้เรียนได้เพียงพอ (บันลือ พฤษะวัน 2521:190) ซึ่งคณะกรรมการร่างหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ได้ร่างหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตขึ้นโดยคำนึงถึงหลักการพื้นฐาน 5 ประการคือ

1. ขอบข่ายของเนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเกิดขึ้นจากมีความสัมพันธ์และเป็นไปเพื่อแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม
 2. ลักษณะของเนื้อหา มี 2 ประเภทคือ
 - 2.1 เนื้อหาที่เกิดขึ้นโดยตรงจากสภาพปัญหาและความต้องการของชีวิตในสังคมไทย
 - 2.2 เนื้อหาประกอบ ที่แม้จะไม่ใช่อุปสรรคของชีวิตโดยตรง แต่มีอิทธิพลมากต่อการดำรงชีวิต ค่านิยม และคุณธรรมของผู้เรียน
 3. มีความสอดคล้องกับหลักการ และจุดหมายของหลักสูตรแม่บท
 4. พยายามผสมผสานเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกันให้มารวมกันอย่างได้สัดส่วนเหมาะสม
 5. การจัดประสบการณ์กลุ่มนี้มีไว้เป็นการ "ตัดวิชาเดิมเพิ่มวิชาใหม่"
- (สุมน อมรวิวัฒน์ 2525:318-319)

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีขอบข่ายเนื้อหาครอบคลุมเรื่องใหญ่ดังนี้

1. ปัญหาและความต้องการของชีวิตคนไทย อันได้แก่ เรื่องสุขภาพ อนามัย ทั้งทางกาย และทางจิต การป้องกันและการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ ปัญหาความยากจน อันได้แก่ การขาดความรู้พื้นฐานในการทำมาหากิน การใช้จ่ายและการเก็บออม รวมถึงต้องการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ และปลอดภัย
2. การเรียนรู้เรื่องเมืองไทยให้เข้าใจ และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ศาสนา การปกครองการเมืองและสังคมไทย รวมถึงหลักการ หน้าที่ สิทธิความรับผิดชอบของพลเมืองไทย ในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. การปรับตัวของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ดิน น้ำ ลม แสง ดวงอาทิตย์ ดวงดาว ป่าไม้ ภูเขา หินแร่ ฯลฯ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นเทคโนโลยี เช่น เครื่องผ่อนแรง สารเคมี พาหนะและเครื่องมือในการสื่อสาร คมนาคม ฯลฯ เน้นการขจัดความขัดแย้ง การสงวนรักษา และการใช้ประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า
4. กระบวนการแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม ซึ่งหมายรวมถึงความรู้ทักษะ และแนวปฏิบัติ ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงและดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข
(สุน อมรวิวัฒน์ 2526:15)

โดยในการจัดเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น ใช้หลักการดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมเป็นหลักในการจัดเนื้อหา
2. ในกรณีที่ไม่อาจใช้ข้อแรกได้ ก็ใช้หลักการเรียนรู้เพื่อให้ได้พื้นฐานความรู้เป็นหลักประกอบ เช่น การเรียนรู้เรื่องสัณฐานของโลก สุริยุปราคา มหาสมุทร เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนรู้นี้พิสูจน์ให้เห็นได้ยากกว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต และในการรวมเนื้อหา นั้นใช้วิธีการรวมเนื้อหาให้ผสมกลมกลืนกันให้เป็นแนวทางหรือวิธีเดียวกันตลอดตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 (สมนึก ลิ้มทอง และ ชาตรี อายุวัฒน์ 2522:66-67)

เนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จึงจัดขึ้นเพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสภาพของชีวิตและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ชีวิตที่สร้างเสริมนี้มีชีวิตของแต่ละบุคคลเหล่านั้น หากยังมุ่งให้แต่ละชีวิตสัมพันธ์กันอย่างดีและเพื่อสังคมคืออีกด้วย หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจึงช่วยให้ผู้เรียนรู้จักชีวิต รู้จักสิ่งแวดล้อม รู้จักหลักในการดำรงชีวิต ปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงชีวิตและแก้ปัญหาของชีวิตได้ (สุน อมรวิวัฒน์ ใน สมิตร์ คุณานุกร บรรณาธิการ 2520: 121-122) สำหรับลักษณะของเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้นมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตโดยตรง ได้แก่ สุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

และสังคม การทำมาหากิน เป็นต้น ส่วนลักษณะที่สองเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับสิ่งที่มีผล อิทธิพลต่อชีวิตและจิตใจ เช่น เรื่องเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เทคโนโลยี จักรวาล อวกาศ และสารเคมี เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวต่างก็มีความสำคัญในการเตรียมประสบการณ์ชีวิต และจะต้องนำเนื้อหามาจัดผสมผสานอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน โดยมุ่งที่คุณภาพของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญ (สุนน อมรวิวัฒน์ 2526:15) ซึ่ง บันลือ พุกกะวัน (2524:73) ได้ให้ความเห็นว่า "การจัดเนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนับว่าจัดได้ผสมผสานกันดีที่สุดในที่สุด" ซึ่งลักษณะของเนื้อหาที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนดังกล่าวนี้ จากผลการวิจัยของ อุษา ขำประยูร (2524:146-148) พบว่า เนื้อหาที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนมากที่สุดได้แก่เรื่องเกี่ยวกับตัวเด็ก ซึ่งเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เรียนโดยตรง เช่น เนื้อหาเรื่องสุขภาพร่างกาย การอนามัย สุขนิสัยที่ดี เนื้อหาที่มีความสำคัญรองลงไปได้แก่ เรื่องสิ่งแวดล้อมใกล้ ๆ ตัวผู้เรียน ได้แก่ เรื่องการคมนาคม การติดต่อสื่อสาร เปลือกโลก การแต่งกาย วันสำคัญ ธงชาติ คุณภาพชีวิตและปฏิบัติตน เป็นต้น เนื้อหาที่มีความสำคัญอันดับสุดท้ายได้แก่ เนื้อหาที่เกี่ยวกับสิ่งที่ไกลตัวผู้เรียน เช่น เรื่องอุบัติเหตุและการป้องกัน อันตรายจากสิ่งแวดล้อม ความสมดุลย์ทางธรรมชาติและทิศ เป็นต้น

นักการศึกษาหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการจัดลักษณะของเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กล่าวคือ อาจารย์กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะวิทยาศาสตร์ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน ม.บ.ป.:12) กล่าวว่า เนื้อหาก่อสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้นประกอบด้วยวิชาเดิม 3 วิชาของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2503 คือ วิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และสุขศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ทศนิยม ศุภเมธ (ม.บ.ป.:64) ที่กล่าวว่า เนื้อหาก่อสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น ประกอบด้วยวิชาเดิม 3 วิชาดังกล่าว แต่ยกเว้นวิชาศีลธรรม ส่วน ชูศรี สนิทประชากร (2522:96) กล่าวว่า กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น ได้รวมเนื้อหาวิชาเดิมของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2503 เช่น วิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา เข้าด้วยกัน โดยเสริมความรู้เกี่ยวกับอนามัย การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและประชากร ฯลฯ ซึ่งเป็นปัญหาและความต้องการเข้าไปด้วยกัน ซึ่งมีส่วนสอดคล้องกับ อีริยูธ สเนียงศ์ ณ-อยุธยา (2524:38) ที่กล่าวว่า เป็นการรวมเอาเนื้อหาสาระวิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์และสุขศึกษาเข้าไว้ด้วยกัน โดยจัดเนื้อหาของวิชาเสียใหม่ แล้วนำเอาเนื้อหา 3 วิชาเดิม และ

ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ ประชากร การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การติดต่อสื่อสาร ฯลฯ ซึ่งครอบคลุมแขนง วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ บางส่วนมาผสมผสานกัน แล้วกำหนดเป็นหน่วยการเรียน 12 หน่วย นอกจากนั้น สุนน อมรวิวัฒน์ (2525:319) ได้แสดงความคิดเห็นและสรุปว่าลักษณะของเนื้อหาหลักสูตรเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น หากดูอย่างผิวเผิน ชวนให้คิดว่าเป็นการรวมเอาวิชาสุขศึกษา สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ ร่วมเข้าด้วยกัน ความคิดเห็นเช่นนี้เป็นผลให้มีการแบ่งแยกเนื้อหาออกเป็นวิชา ๆ ตามเดิม ซึ่งยากต่อการที่จะสัมพันธ์ประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะของปัญหาชีวิตประจำวัน และมีผลต่อการทำแผนการสอน หนังสือเรียน การจัดทำตารางสอน การจัดครูสอน การจัดกิจกรรมและการวัดผล ซึ่งกรมวิชาการ (2520 อ้างถึงใน สุนน อมรวิวัฒน์ 2525:320) ได้ให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า เนื้อหาหลักสูตรเสริมประสบการณ์นี้ ครอบคลุมตลอดทั้งสาขาวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ และยังมีบางส่วนของมนุษยศาสตร์ด้วย เหตุผลที่จัดกลุ่มวิชานี้เป็นวิชาใหญ่กว่าที่เคยจัดแต่เดิมเนื่องจาก (1) ต้องการให้ผู้เรียน เรียนเนื้อหาที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมากกว่าเป็นเนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่ง (2) ต้องการให้ผู้เรียนแก้ปัญหามากกว่าเนื้อหา เพราะการแก้ปัญหาต่าง ๆ ย่อมต้องอาศัยข้อมูลจากทุกวิชามาร่วมสัมพันธ์เกี่ยวข้อง (3) วิทยาการต่าง ๆ ในโลกปัจจุบัน มีมากมายไม่ได้จำกัดเฉพาะวิชาเดิม จึงจัดปัญหาการตั้งวิชาใหม่ (4) และเพื่อขจัดความซ้ำซ้อนระหว่างเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ

เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ได้บูรณาการเนื้อหาทั้งหมดให้ผสมกลมกลืนกันโดยจัดเนื้อหาเป็นหน่วยและเชื่อมโยงเนื้อหานั้นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกันและสัมพันธ์กันมาจัดเป็นหน่วยประสบการณ์ ซึ่งการจัดเนื้อหาออกเป็นหน่วยนั้น เนื้อหาจะมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้เหมาะสมและง่ายขึ้น แม้เหตุการณ์บ้านเมืองหรือนโยบายของการจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตก็สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยเนื้อหาที่จัดไว้นั้น มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น (สุนน อมรวิวัฒน์ ใน สุมิตร คุณานุภร บรรณาธิการ 2520:113-117; 2525:319-321) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธำรง ชูทัพ (2521:134) ที่พบว่าเนื้อหาหลักสูตรเสริมประสบการณ์ชีวิตที่จัดไว้นั้นสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น แต่ไม่เท่ากัน บางเนื้อหาจะต้องมีการแก้ไขและปรับปรุงก่อนนำไปใช้

เนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตซึ่งจัดออกเป็นหน่วยนั้น จัดเนื้อหาโดยแบ่งแยกเนื้อหาให้เหมาะสมกับชั้นและวัยวุฒิของผู้เรียนและขยายวงกว้างออกไป จัดเนื้อหาจากง่ายไปสู่ยากและละเอียดลึกซึ้งกว้างขวางตามลำดับขึ้นไป เนื้อหาบางเนื้อหาอาจซ้ำซ้อนและเหมือนกันได้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2521:57, 2523:5, 9 ; สุนน อมรวิวัฒน์ 2526:15) ซึ่งการจัดเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประพันธ์ พรหมณี (2526: บทคัดย่อ) สัตหัต อินทริกานนท์ (2527:143) สุกัญญา สุจริตจิตร (2522:147) และอุษา ขำประยูร (2523:125-148) ที่พบว่าเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาเรียงจากง่ายไปสู่ยาก เหมาะสมกับวุฒิภาวะและประสบการณ์ของผู้เรียน ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรับเนื้อหาได้ เนื้อหา มีความชัดเจนถูกต้อง และสามารถปรับให้เข้ากับสภาพสังคมได้ เนื้อหา มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับชีวิตประจำวันและสภาพสังคมปัจจุบันมาก ซึ่งลักษณะของการจัดเนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น สมนึก ลิ้มทอง และ ชาตรี आयุวัฒน์ (2522:59) ได้ให้ข้อสังเกตและเสนอความคิดเห็นว่า "หากจะมองในแง่ของความเกี่ยวโยงเนื้อหาสาระก็จะเป็นลักษณะหลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชา หากจะมองในแง่ของหน่วยการสอนว่า เกี่ยวโยงกับชีวิตของนักเรียนส่วนใหญ่ก็จะเป็นแบบหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม"

โครงสร้างของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

	หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521	มีโครงสร้างการจัดเนื้อหาดังนี้
ป.5-6 {	ป.3-4 {	หน่วยที่ 1 สิ่งที่มีชีวิต
		หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน
		หน่วยที่ 3 สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา
		หน่วยที่ 4 ชาติไทย
		หน่วยที่ 5 ข่าวดุเหตุการณ์วันสำคัญ
		หน่วยที่ 6 การทำมาหากิน
		หน่วยที่ 7 ผลงานและสารเคมี
		หน่วยที่ 8 จักรวาลและอวกาศ
		หน่วยที่ 9 ประเทศเพื่อนบ้าน
		หน่วยที่ 10 การสื่อสารและคมนาคม
		หน่วยที่ 11 ประชากรศึกษา
		หน่วยที่ 12 การเมืองและการปกครอง
		(กระทรวงศึกษาธิการ 2522:79)

โครงสร้างของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแบ่งเนื้อหาออกเป็น 12 หน่วย แบ่งระยะเวลาเรียนออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ช่วงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 และช่วงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งเนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตทั้งหมดสรุปได้ดังนี้

หน่วยที่ 1 สิ่งมีชีวิต ประกอบไปด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. เรื่องตัวเรา เช่น การทำความสะอาดร่างกาย การรู้จักช่วยตนเองในการรับประทานอาหาร อุบัติเหตุ และการป้องกันอวัยวะสำคัญของร่างกาย โภชนาการ ฯลฯ
2. พืช เช่น พืชรอบ ๆ ตัวเรา ส่วนต่าง ๆ ของพืช การจำแนกพืชมีดอก พืชไม่มีดอก จุลชีวันและโทษของจุลชีวัน ฯลฯ
3. สัตว์ เช่น สัตว์เลี้ยง สัตว์ที่มีพิษที่ควรรู้จัก การดำรงชีวิตของสัตว์ สัตว์ที่มีกระดูกสันหลังและไม่มีกระดูกสันหลัง ประโยชน์และโทษของสัตว์ ฯลฯ

หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. สมาชิกและความสัมพันธ์ในบ้าน
2. ความสำคัญของแต่ละบุคคลในบ้าน
3. มารยาทในบ้าน
4. การจัดบ้านเรือนให้ถูกสุขลักษณะ
5. หน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกในครอบครัว
6. อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อสังคม

หน่วยที่ 3 สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนของเรา
2. ชุมชนของเรา
3. สภาพความเป็นอยู่ในชุมชน
4. โบราณสถาน โบราณวัตถุและมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น
5. การดำเนินชีวิตในสังคม

หน่วยที่ 4 ชาตินไทย ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ชาตินไทยของเรา
2. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถและองค์



3. สภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย
4. เขตการปกครองของประเทศไทย
5. แหล่งทรัพยากร อาชีพ และการชลประทานของประเทศ
6. วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย
7. กฎหมาย หน้าที่ ความรับผิดชอบของพลเมือง
8. โบราณสถาน โบราณวัตถุ

หน่วยที่ 5 ข้าวเหตุการณ์ วันสำคัญ ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ข้าวเหตุการณ์ที่พบเห็นในท้องถิ่น
2. วันสำคัญที่ควรทราบ
3. การวิเคราะห์ข้าวและเหตุการณ์

หน่วยที่ 6 การทำมาหากิน ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ประเภทและลักษณะอาชีพของคนไทย
2. การประมง
3. การเลี้ยงสัตว์
4. การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร
5. การทำนา
6. การค้าขาย
7. การทำสวนทำไร่
8. อาชีพบริการ
9. หัตถกรรมและอุตสาหกรรม
10. จรรยาบรรณและระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ
11. การรวมกลุ่มและสหกรณ์

หน่วยที่ 7 พลังงานและสสาร ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ความร้อน แสง เสียง ไฟฟ้า
2. แรง แรงดัน ความกดดัน
3. การถนอมอาหาร
4. สารเคมี
5. เชื้อเพลิง

หน่วยที่ 8 จักรวาลและอวกาศ ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. จักรวาล เช่น ระบบสุริยะ ดาวเคราะห์ ดาวฤกษ์ ฯลฯ
2. อวกาศ เช่น สภาพทั่วไปของอวกาศ ประวัติการเดินทางสู่อวกาศ ผลที่ได้จากการสำรวจดวงจันทร์และอวกาศ ฯลฯ

หน่วยที่ 9 ประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ประเทศในกลุ่มอาเซียน เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ไทย
2. ประเทศในเอเชียที่น่าสนใจ เช่น พม่า จีน ญี่ปุ่น อินเดีย ศรีลังกา บังกลาเทศ เนปาล ปากีสถาน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เวียดนาม กัมพูชา

หน่วยที่ 10 การสื่อสารและการคมนาคม ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารในปัจจุบัน
2. การคมนาคมขนส่งในปัจจุบัน

หน่วยที่ 11 ประชากรศึกษา ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. จำนวนประชากร
2. การเปลี่ยนแปลงประชากร
3. ปัญหาการเพิ่มประชากร และการแก้ไข

หน่วยที่ 12 การเมืองการปกครอง ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. พื้นฐานทางการเมือง
2. สถาบันพระมหากษัตริย์และสถาบันการปกครอง
3. ภัยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย (กระทรวงศึกษาธิการ 2523:10-22)

จะเห็นได้ว่า เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่กำหนดและจัดไว้ดังกล่าวนั้น ครอบคลุมศาสตร์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์บางส่วน ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า เนื้อหาที่กำหนดไว้นั้นสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ศึกษาทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญไทยทางด้านวิทยาศาสตร์ สุขภาพอนามัย เศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยาต่อการจัดประสบการณ์ในการจัดการศึกษาภาคบังคับ พุทธศักราช 2534 ที่ได้เสนอว่า หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2534 นั้น ควรประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับ การบริโภค โภชนาการ สุขภาพส่วนบุคคล โรคติดต่อ การใช้ยา สุขภาพจิต การปฐมพยาบาล สุขาภิบาล และการบริการสาธารณสุข สวัสดิศึกษาในเรื่องการ

ประกอบอาชีพ การประกอบอาชีพที่เหมาะสม การผลิตเกษตรกรรมอย่างถูกวิธี สารเคมีที่พบในชีวิตประจำวัน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีพื้นฐาน การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้เกี่ยวกับปัญหาอาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม การปกครองไทย วัฒนธรรม ศิลธรรมและประเพณีไทย การคมนาคม การติดต่อสื่อสาร การวางแผนครอบครัวและประชากรศึกษา (ยุพดี กะจะวงศ์ 2526:108; ศิริรักษ์ พ่วงพรพิทักษ์ 2526:99-100; สิริถนอม รัตนะรัต 2526:84-86; ทรรษา ประนอมสกุล 2526:99)

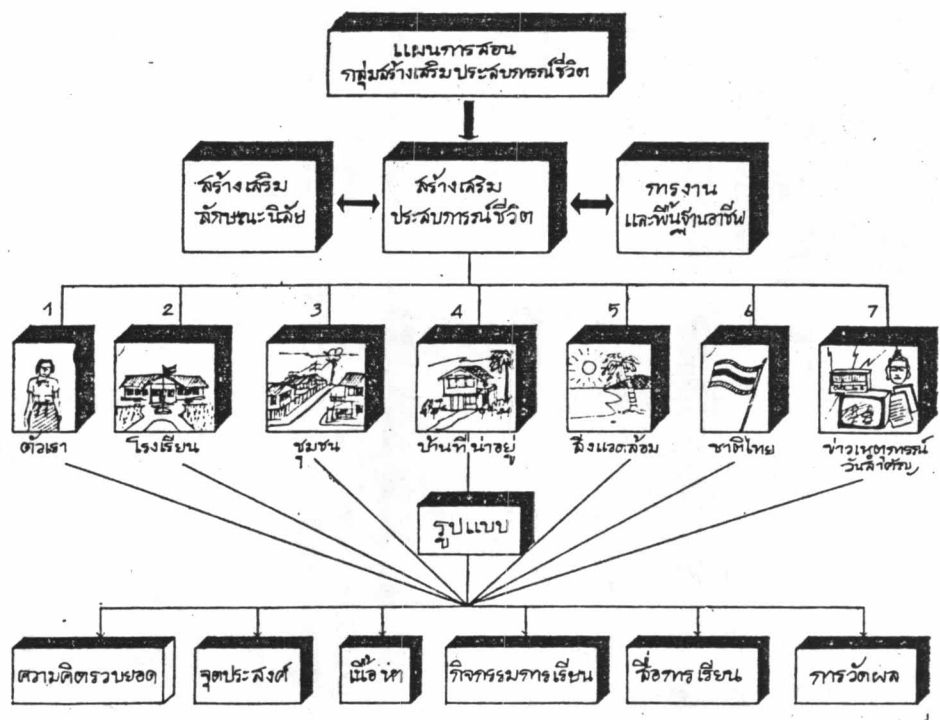
หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ได้จัดและแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ช่วง ซึ่งในแต่ละช่วงมีลักษณะการจัดเนื้อหา ดังนี้

ช่วงระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 1-2 เรียนหน่วยที่ 1-5 ซึ่งมีเนื้อหาที่ง่ายและสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมากที่สุดเพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในระดับชั้นต่อไป ซึ่งลักษณะของเนื้อหาในหน่วยจะมีการผสมผสานเนื้อหาให้กลมกลืนกันมากที่สุด และใช้เวลาเรียนประมาณร้อยละ 15 ของเวลาเรียนทั้งหมด

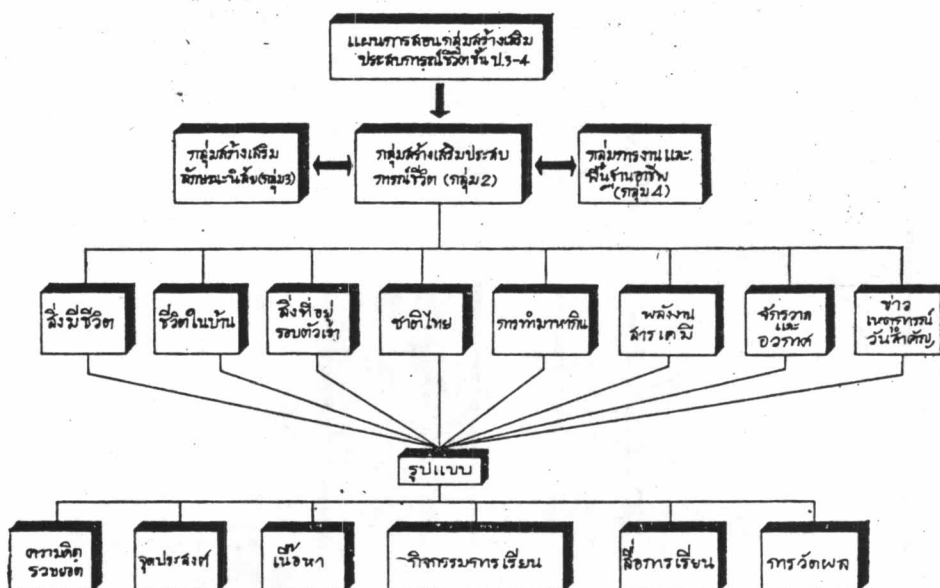
ช่วงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 เรียนหน่วยที่ 1-8 ซึ่งมีเนื้อหาและรายละเอียดเพิ่มขึ้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ต่าง ๆ ที่กว้างไกลออกมากขึ้น ลักษณะของเนื้อหาในหน่วยจะแยกออกเล็กน้อย ใช้เวลาเรียนประมาณร้อยละ 20 ของเวลาเรียนทั้งหมด

ช่วงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เรียนหน่วยที่ 1-12 ซึ่งมีเนื้อหาและรายละเอียดกว้างขวางลึกซึ้ง เนื้อหาแยกตัวออกมาอย่างชัดเจน ความรู้ต่าง ๆ จะเป็นเรื่องที่เบ็ดเสร็จสมบูรณ์แบบครบถ้วน ครอบคลุมปัญหาของชีวิตและสังคมทั้งในอดีต ปัจจุบัน อนาคต ใช้เวลาเรียนประมาณร้อยละ 25 ของเวลาเรียนทั้งหมด (กระทรวงศึกษาธิการ 2523:5-9; อธิรุทธ เสนีย์วงศ์ ณ - ออยุธยา 2524:37) ซึ่งการจัดเนื้อหาออกเป็น 3 ช่วงดังกล่าวได้นำเนื้อหาบางส่วนของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยและกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพมารวมกันเข้าเท่าที่จะสามารถผสมผสานหรือบูรณาการกันได้ โดยใช้เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นแกนและจัดทำเป็นแผนการสอนบูรณาการขึ้น ส่วนที่บูรณาการไม่ได้ก็แยกเป็นแผนไว้ต่างหาก เริ่มตั้งแต่ความคิดรวบยอด จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาและกิจกรรมรวมเข้าด้วยกันเท่าที่จะผสมผสานกลมกลืนกันได้โดยพยายามจัดให้เหมาะสมกับสภาพและวัยของนักเรียนและไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน (กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะวิชาครุศาสตร์ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน ม.ป.ป.:11; ทศน์ศุภเมธี ม.ป.ป.:82) ดังโครงร่างของแผนการสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ซึ่งได้จัด

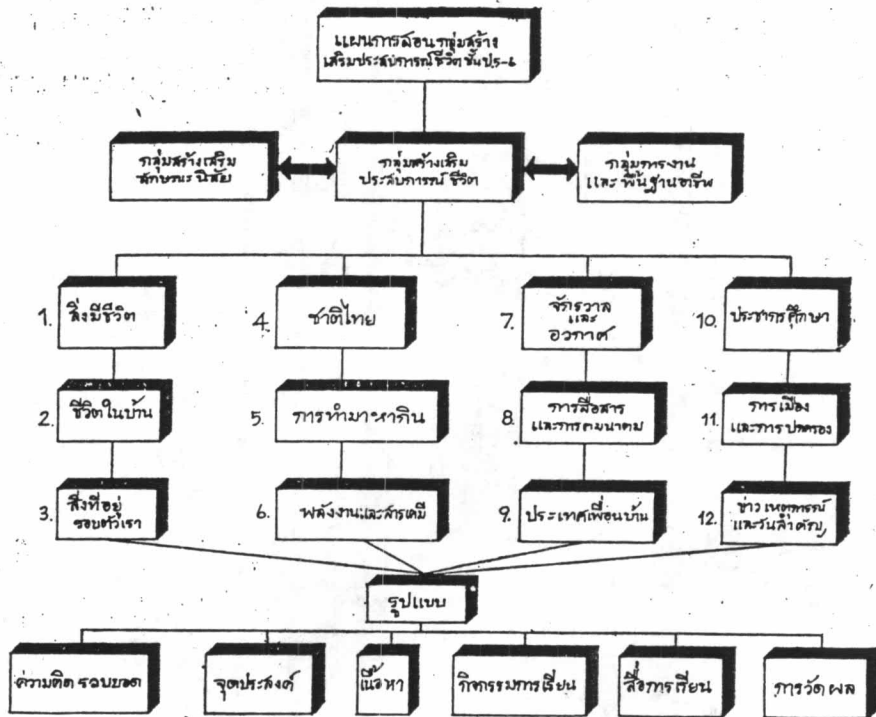
เป็นหัวข้อเรื่องที่ใกล้ชิดกับตัวนักเรียน 7 เรื่อง ซึ่งจะเน้นบูรณาการเนื้อหา มากเพราะสามารถทำได้ง่ายและนักเรียนเพิ่งเริ่มเรียน โดยมีโครงร่างดังนี้



ส่วนแผนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ในการบูรณาการนั้นได้ยึดเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นแกน แล้วนำกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยและกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพมาผนวกเข้า จัดบูรณาการทั้ง 3 กลุ่ม ดังแผนภูมิต่อไปนี้



สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จัดเนื้อหาในแผนการสอนนั้น จัดเช่นเดียวกับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 คือ ใช้เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นแกน ผสานด้วยกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการวางแผนพื้นฐานอาชีพ มวลประสบการณ์และเนื้อหาของหลักสูตรกลุ่มนี้มากขึ้นเพราะนักเรียนมีอายุมากขึ้น มีประสบการณ์มากขึ้น สามารถใช้วิธีต่าง ๆ ของร่างกายได้คล่องแคล่วขึ้น จึงจัดกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตดังแผนภูมิโครงร่างต่อไปนี้



(ชูศรี สนิทประชากร 2522:107-109; สมนึก ลิ้มทอง และ ชาตรี อายุวัฒน์ 2522:56)

แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่ได้จัดไว้ดังกล่าวนี้ จากผลการวิจัยของ ฉวีวรรณ แก้วโสฬส (2528: บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมตามแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตตามการรับรู้ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการกิจกรรมส่วนใหญ่ให้ความรู้ในด้านการนำไปใช้มากที่สุดและเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่กำหนดและจัดไว้แต่ละระดับชั้นเรียนดังกล่าวนี้จากผลการวิจัยของ สุกัญญา สุจริตจิตร (2524: 156) พบว่า เนื้อหาบางหัวข้อในบางเรื่องไม่เหมาะสมสำหรับสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 คือ หัวข้อประวัติและที่ตั้งชุมชนในเรื่องชุมชน หัวข้อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระบรมราชินีนาถ พระบรมโอรสาธิราช สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ในเรื่องชาติไทย หัวข้อชาวเหตุการณ์สำคัญในเรื่องชาวเหตุการณ์และวันสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสันศักดิ์ อินทริกานนท์ (2527: 142-143) ที่พบว่า ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นั้น เรื่องชาวเหตุการณ์และวันสำคัญมีเนื้อหามาก

เกินไป ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่องสิ่งมีชีวิตมีเนื้อหาน้อยเกินไป ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรื่องจักรวาลและอวกาศมีเนื้อหาน้อยเกินไป ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องพลังงานและสารเคมีเนื้อหายากเกินไป ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เนื้อหาเรื่องชีวิตในบ้านง่ายเกินไป และ สุนทร อมรวิวัฒน์ (ในสุนทร คุณานุกร บรรณาธิการ 2520:117) ได้แสดงความเห็นต่อนักกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตว่า มีรายละเอียดของเนื้อหาในบางเรื่องมากเกินไป เช่น เรื่อง พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ หรือมีเนื้อหาซ้ำซ้อนกันในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 เรื่องประชากรซึ่งมีหน่วยเฉพาะ แล้วยังมีเนื้อหาแทรกอยู่ในหน่วยอื่น ๆ อีก และเรื่องความเป็นมาของชาติไทยอยู่ในเชิงประวัติศาสตร์มากเกินไปในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 และในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งเนื้อหาจะซ้ำซ้อนกันในเรื่องของศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ส่วนวีรพล สารรัตน์ (2521: บทคัดย่อ) ได้เสนอว่า ขอบข่ายของเนื้อหาหน่วยประชากรศึกษา ควรอยู่ในระดับครอบครัวชุมชนและจังหวัดมากกว่าการเปลี่ยนแปลงประชากรระดับประเทศ ควรเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของสมคิด อิศระวัฒน์ (2523:14-15) ที่กล่าวว่า การสอนประชากรศึกษาในแต่ละท้องถิ่นไม่ควรเหมือนกัน เพราะแต่ละท้องถิ่นมีปัญหาไม่เหมือนกันและเสนอว่า เนื้อหาในเรื่องประชากรศึกษาควรเป็นเนื้อหาที่เป็นปัญหาความรู้ทางเกษตร โภชนาการ การวางแผนครอบครัวและเป็นเนื้อหาที่มุ่งความเข้าใจมากกว่าอธิบายทฤษฎีหรือหลักการ

อุษา ขำประยูร (2524:53-61) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ตั้งแต่หน่วยที่ 1-5 พบว่า

1. เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์มากได้แก่ เนื้อหาเรื่อง
 - การรู้จักช่วยตัวเอง อาหาร การช่วยเหลือครอบครัว บ้าน
 - ขอบปฏิบัติในการสร้างสุขนิสัยเกี่ยวกับการรับประทานอาหารและการขับถ่าย
 - การออกกำลังกาย การพักผ่อนและการนอน
 - การเลือกซื้อของใช้ของเล่น บุคคลในโรงเรียน
 - ระเบียบข้อบังคับคุณภาพชีวิตและการปฏิบัติตนในโรงเรียน
 - ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน
 - การรักษาความสะอาด ความสวยงาม ความสมดุลของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในชุมชนและอันตรายจากสิ่งแวดล้อมในชุมชน

- สัตว์ พืช เปลือกโลก ทิศ
- ธงชาติ เพลงชาติ
- ภาษาไทยและการแต่งกายของคนไทยและการเคารพแบบไทย
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
- ข่าว เหตุการณ์และวันสำคัญ

2. เนื้อหาที่เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของผู้เรียนมากได้แก่ เนื้อหาเรื่อง

- การทำความสะอาดและรักษาความสะอาดของร่างกาย
- อาหาร บ้าน การรู้จักช่วยตัวเอง โรคติดต่อในเด็ก
- ข้อปฏิบัติในการสร้างสุขนิสัยเกี่ยวกับการรับประทานอาหารและการขับถ่าย
- การออกกำลังกาย การพักผ่อน และการนอน
- การเลือกซื้อของใช้และของเล่น
- โรงเรียนของเรา บุคคลในโรงเรียน
- ระเบียบข้อบังคับคุณภาพชีวิต การปฏิบัติตนในโรงเรียน
- หน้าที่ของบุคคลและผู้บริหารต่าง ๆ ในโรงเรียน
- บุคคลที่มีประโยชน์ต่อชุมชน ผู้ให้บริการและบริการที่ชุมชนจัดขึ้น
- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน
- การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารในชุมชน
- การรักษาความสะอาด ความสวยงาม ความสมดุลของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ในชุมชน และอันตรายจากสิ่งแวดล้อมในชุมชน

- สัตว์ พืช เปลือกโลก
- ธงชาติและเพลงชาติ
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
- ข่าว เหตุการณ์และวันสำคัญ

3. เนื้อหาที่เหมาะสมกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมากได้แก่ เนื้อหาเรื่อง

- การออกกำลังกาย การพักผ่อน และการนอน
- การช่วยเหลือครอบครัว การเลือกซื้อของใช้และของเล่น
- บ้าน โรงเรียนของเรา บุคคลในโรงเรียน

- ระเบียบข้อบังคับคุณภาพชีวิต และการปฏิบัติตนในโรงเรียน
- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน
- สัตว์ พืช
- ภาษาไทยและการแต่งกายของคนไทย และการเคารพแบบไทย
- ข่าวเหตุการณ์และวันสำคัญ

4. เนื้อหาที่เหมาะสมกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนมากได้แก่ เนื้อหาเรื่อง

- การทำความสะอาดและรักษาความสะอาดของร่างกาย
- การรู้จักช่วยตนเอง อุบัติเหตุและการป้องกัน
- การช่วยเหลือครอบครัว บ้าน อาหาร โรคติดต่อในเด็ก
- โรงเรียนของเรา บุคคลในโรงเรียน
- ระเบียบข้อบังคับคุณภาพชีวิตและการปฏิบัติตนในโรงเรียน
- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน
- การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารในชุมชน
- การรักษาความสะอาด ความสวยงาม ความสมดุลของธรรมชาติ
- สัตว์ พืช เปลือกโลก
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
- ข่าวเหตุการณ์และวันสำคัญ

5. เนื้อหาที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันมากได้แก่ เนื้อหาเรื่อง

- การทำความสะอาดและรักษาความสะอาดของร่างกาย
- การรู้จักช่วยตนเอง อุบัติเหตุ และการป้องกัน
- อาหาร การช่วยเหลือครอบครัว บ้าน
- โรงเรียน บุคคลในโรงเรียน
- ระเบียบข้อบังคับคุณภาพชีวิตและการปฏิบัติตนในโรงเรียน
- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน
- การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารในชุมชน
- การรักษาความสะอาด ความสวยงาม ความสมดุลของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ในชุมชน และอันตรายจากสิ่งแวดล้อม

- สัตว์ พืช
- ประวัติความเป็นมาของชาติไทยที่อยู่ในแหลมทอง
- ธงชาติและเพลงชาติ
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

6. เนื้อหาที่เหมาะสมที่จะเป็นพื้นฐานในการเรียนในขั้นต่อไปมาก ได้แก่ เนื้อหาเรื่อง

- การรู้จักช่วยเหลือตนเอง อุบัติเหตุและการป้องกัน
- การเลือกซื้อของใช้และของเล่น การช่วยเหลือครอบครัว
- บ้าน โรงเรียนของเรา บุคคลในโรงเรียน
- ระเบียบข้อบังคับคุณภาพชีวิตและการปฏิบัติในโรงเรียน
- ประวัติและสถานที่สำคัญของชุมชน
- การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารในชุมชน
- การรักษาความสะอาด ความสวยงาม ความสมดุลของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ในชุมชนและอันตรายจากสิ่งแวดล้อมในชุมชน

- สัตว์ พืช เปลือกโลก
- ภาษาไทยและการแต่งกายของคนไทย
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

7. เนื้อหาในแผนการสอนมีความชัดเจนมากได้แก่ เนื้อหาเรื่อง

- การรู้จักช่วยเหลือตนเอง การช่วยเหลือครอบครัว
- อุบัติเหตุและการป้องกัน โรงเรียนของเรา บุคคลในโรงเรียน
- ระเบียบข้อบังคับคุณภาพชีวิตและการปฏิบัติตนในโรงเรียน
- ประวัติและสถานที่สำคัญของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน
- การประกอบอาชีพในชุมชนกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมธรรมชาติ
- การรักษาความสะอาด ความสวยงาม ความสมดุลของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ในชุมชน และอันตรายจากสิ่งแวดล้อมในชุมชน

- สัตว์ พืช
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

8. เนื้อหาในแผนการสอนมีความชัดเจนมากได้แก่ เนื้อหาเรื่อง
- การรู้จักช่วยเหลือตนเอง การช่วยเหลือครอบครัว
 - อุบัติเหตุและการป้องกัน โรงเรียนของเรา บุคคลในโรงเรียน
 - ระเบียบข้อบังคับ คุณภาพชีวิต และการปฏิบัติตนในโรงเรียน
 - ประวัติและสถานที่สำคัญของชุมชน
 - การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารในชุมชน
 - การประกอบอาชีพในชุมชนกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
 - การรักษาความสะอาด ความสวยงาม ความสมดุลของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ในชุมชนและอันตรายจากสิ่งแวดล้อมในชุมชน

และธำรง ชูชีพ (2521: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการวิเคราะห์เนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในหน่วยที่ 1-8 พบว่า


1. เนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นมากสามารถนำไปใช้ได้ทันทีในภาคต่าง ๆ มีดังนี้

ภาคเหนือ ได้แก่ เรื่องชีวิตในบ้าน ชุมชนของเรา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เรื่องตัวเรา พืช สัตว์ ชีวิตในบ้าน โรงเรียนของเรา ชุมชนของเรา ข้าวเหตุการณ์และวันสำคัญ

ภาคใต้ ได้แก่ เรื่องพืช สัตว์ โรงเรียนของเรา ชุมชนของเรา แรง การถนอมอาหาร ข้าวเหตุการณ์และวันสำคัญ

ภาคกลาง ได้แก่ เรื่องชีวิตในบ้าน โรงเรียนของเรา ชุมชนของเรา ประเภทและลักษณะอาชีพของคนไทย

กรุงเทพมหานคร ไม่มีเนื้อหาใดใช้ได้ทันที 

2. เนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นปานกลางต้องปรับปรุงแก้ไขบ้าง ก่อนนำไปใช้ในภาคต่าง ๆ มีดังนี้

ภาคเหนือ ได้แก่ เรื่องตัวเรา พืช สัตว์ ชีวิตภายในบ้าน ชาติไทยทุกหน่วยย่อย การทำมาหากินทุกหน่วยย่อย สารเคมี การถนอมอาหาร ข้าวเหตุการณ์และวันสำคัญ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เรื่องตัวเรา สัตว์ ชีวิตในบ้าน ชุมชนของเรา สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชาติไทย การทำมาหากินทุกหน่วยย่อยยกเว้นการทำนา พลังงานและสารเคมีทุกหน่วยย่อย จักรวาลและอวกาศ ข้าวเหตุการณ์และวันสำคัญ

ภาคใต้ ได้แก่ เรื่องตัวเรา สัตว์ ชีวิตในบ้าน ชุมชนของเรา สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชาติไทยทุกหน่วยย่อย การทำมาหากินทุกหน่วยย่อย เสียง สารเคมี จักรวาลและอวกาศ ข้าวเหตุการณ์และวันสำคัญ

ภาคกลาง ได้แก่ เรื่องตัวเรา พืช สัตว์ สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ชาติไทยทุกหน่วยย่อยยกเว้นประเภทและลักษณะอาชีพของคนไทย พลังงานและสารเคมีทุกหน่วยย่อย จักรวาลและอวกาศ

กรุงเทพมหานคร ได้แก่ เรื่องตัวเรา พืช สัตว์ ชีวิตในบ้าน สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ชาติไทยทุกหน่วยย่อย ประเภทและลักษณะอาชีพของคนไทย การค้าขายแลกเปลี่ยนบริการ หัตถกรรมและอุตสาหกรรม การรวมกลุ่มและสหกรณ์ แรง สารเคมี การถนอมอาหาร จักรวาลและอวกาศ ข้าวเหตุการณ์และวันสำคัญ

3. เนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นน้อย ต้องปรับปรุงอย่างมากก่อนนำไปใช้ในภาคต่าง ๆ มีดังนี้

ภาคเหนือ ได้แก่ เรื่องสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชาติไทยของเรา ความร้อน แสง เสียง จักรวาลและอวกาศ

ภาคใต้ ได้แก่ เรื่องสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชาติไทยของเรา ความร้อน แสง

ภาคกลาง ได้แก่ เรื่องสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ข้าวเหตุการณ์และวันสำคัญ

กรุงเทพมหานคร ได้แก่ เรื่องชีวิตในบ้าน โรงเรียนของเรา การทำนา การทำไร่ ทำสวน การเลี้ยงสัตว์ การประมง การค้าขายแลกเปลี่ยน ความร้อน แสง แสง ข้าว-เหตุการณ์และวันสำคัญ

สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่มีเนื้อหาใดจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างมาก

ส่วนเนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีความสำคัญและความจำเป็น หรือมีประโยชน์ต่อผู้เรียนนั้น จากผลการวิจัยของ อูซา ข้าบระยูร (2524:130-131) พบว่า เนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีความสำคัญ เรียงจากมีความสำคัญมากไปหาน้อย มีดังต่อไปนี้

เรื่องตัวเรา ได้แก่ การทำความสะอาดและรักษาความสะอาดของร่างกาย การรู้จักช่วยตนเอง ข้อปฏิบัติในการสุขนิสัยเกี่ยวกับการรับประทานอาหารและการขับถ่าย อาหาร การออกกำลังกาย การพักผ่อนและการนอน อุบัติเหตุและการป้องกัน

เรื่องบ้านที่นาอยู่ ได้แก่ บ้าน การช่วยเหลือครอบครัว การเลือกของใช้และของเล่น โรคติดต่อในเด็ก

เรื่องโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียน ระเบียบข้อบังคับคุณภาพชีวิต การปฏิบัติตนในโรงเรียน หน้าที่ของบุคคลและผู้บริหารต่าง ๆ ในโรงเรียน บุคคลในโรงเรียน

เรื่องชุมชน ได้แก่ ประวัติและสถานที่สำคัญของชุมชน บุคคลที่มีประโยชน์ ผู้ให้บริการและบริการที่ชุมชนจัด ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน การคมนาคมติดต่อสื่อสาร การประกอบอาชีพในชุมชนกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมธรรมชาติ การรักษาความสะอาดความสวยงาม ความสมดุลของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในชุมชน และอันตรายจากสิ่งแวดล้อมในชุมชน

เรื่องสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สัตว์ พืช เปลือกโลก และทิศ

เรื่องชาติไทย ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชาติไทยที่อยู่ในแหลมทอง ภาษาไทย การแต่งกายของคนไทย การเคารพแบบไทย ธงชาติ เพลงชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

เรื่องข่าว ได้แก่ ข่าวเหตุการณ์และวันสำคัญ

จากผลการวิจัยที่ปรากฏดังกล่าวนี้สอดคล้องกันกับผลการวิจัยของ ประพันธ์ พรหมมณี (2526: 128-130) ที่ได้ศึกษาเนื้อหาหลักสูตรเสริมประสบการณ์ชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นพบว่า เนื้อหาหลักสูตรเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีความสำคัญ มีประโยชน์ โดยมีความจำเป็นมากที่สุดและจำเป็นมาก ซึ่งถือว่าเป็นเนื้อหาของหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นได้แก่

1. เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีความจำเป็นมากที่สุด ได้แก่ เรื่อง ความสะอาดของร่างกาย เสื้อผ้า เครื่องใช้และบ้าน การเลือกซื้ออาหารที่มีประโยชน์ การถนอม การเก็บรักษาและการปรุงอาหาร การกินอาหารที่ถูกสุขลักษณะ การสร้างสุขนิสัย การออกกำลังกายและการพักผ่อน การใช้ยาสามัญประจำบ้านและการปฐมพยาบาล การใช้ส้วมที่ถูกสุขลักษณะ การป้องกันโรคติดต่อ การใช้น้ำที่สะอาดและการรู้จักแก้ปัญหาการดื่มการใช้ ปัญหาและความต้องการของชุมชนและของจังหวัด การป้องกันรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การทำนาก การทำสวนยางพารา การรวมกลุ่มอาชีพและสหกรณ์ การผลิตการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก

2. เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีความจำเป็นมากได้แก่ เรื่องการป้องกันอุบัติเหตุจากสิ่งแวดล้อม จำนวนประชากรสภาพความเป็นอยู่ในชุมชน ทรัพยากร อาชีพ และผลิตผลของชุมชนและจังหวัด การคมนาคมขนส่งและการสื่อสารของจังหวัด การชลประทาน และแหล่งเก็บกักน้ำ การศึกษาและนับถือศาสนาพุทธ ประเพณีวันเข้าพรรษา ออกพรรษาและการ

ชักพระ ประเพณีวันสารท ประเพณีวันสงกรานต์และวันลอยกระทง การปลูกพืชไร่ ทำไร่นาสวนผสม การทำสวนผลไม้ การประมง การเลี้ยงปศุสัตว์ อุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม ความรับผิดชอบและจรรยาบรรณของผู้ประกอบอาชีพ เครื่องทุนแรงและเครื่องผ่อนแรง การประกอบอาชีพ เชื้อเพลิงและพลังงานที่มีในท้องถิ่น การใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช สถานที่ท่องเที่ยว การสงวนทรัพยากรและอนุรักษ์ธรรมชาติ สถานศึกษาแหล่งประกอบการและหน่วยงานที่ส่งเสริมอาชีพ ข้าวและเหตุการณ์ของชุมชน จังหวัดและชาติ

จากการศึกษาเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ทำให้ได้ข้อสรุปว่า เนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่จัดไว้ในส่วนนี้มีความสำคัญและเหมาะสมต่อภาวะของผู้เรียน สอดคล้องกับการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต เนื้อหานี้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมและความต้องการของชีวิตและท้องถิ่น แต่ยังไม่ตอบสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและหลักสูตรประถมศึกษาได้ครบถ้วนและยังไม่มีการวิจัยใดที่ศึกษาความคิดเห็นของผู้จบหลักสูตรประถมศึกษาเกี่ยวกับประโยชน์ของเนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตต่อการดำรงชีวิต